MERIDIAN CRITIC Nr.2 (Volume 23) 2014

Traducere şi inovaţie lingvistică: şase verbe din *Macbeth*

Daniela Maria MARŢOLE
Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava

Abstract: Shakespeare is renowned for having introduced many words in the English language. Some of them, among which six verbs derived with the germanic prefix *–un*, are present in his his tragedy *Macbeth*. Our paper focuses upon the translation of these verbs in the eight printed Romanian versions of the play and the ways in which translators dealt with this linguistic challenge beginning with 1850, when the play was first translated into Romanian, and ending with the most recent translation in 2000.
Keywords: Shakespeare, translation, verbs.

Shakespeare şi-a manifestat creativitatea lexicală folosind într-un mod inedit prefixul *un-*, unul dintre cele mai productive afixe ale vremii. În *Oxford English Dictionary* sunt menţionate 314 cuvinte formate cu *un-* care au apărut pentru prima oară într-un text al lui Shakespeare.[1] Multe dintre ele sunt adjective, adverbe şi substantive dar şi verbe, în număr de şaizeci şi două, dintre care şase apar în drama *Macbeth*: *unbend, unfix, unmake, unprovoke, unspeak, unsex*. În unele cazuri doar unul dintre sensurile verbelor apare la Shakespeare pentru prima dată. Lucrarea de faţă analizează, pe scurt, modul în care cei opt traducători[2] ai dramei *Macbeth* aleg să redea în limba română sensurile celor şase verbe.

Verbul *unbend* era folosit cu mult înainte de *Macbeth* cu sensul de „a relaxa". În replica lui Lady Macbeth ‚…Why, worthy Thane,/You do *unbend*[3] your noble strength, to think/so brain-sickly of things…'(II.2. 47), apare pentru prima dată cu sensul „a slăbi"[4] care, se pare, nu s-a păstrat. *Longman Dictionary of Contemporary English* înregistrează sensul „a relaxa" ca singurul posibil pentru verbul *unbend*. Dicţionarul *on line dictionary.com* specifică patru sensuri ale cuvîntului. primele trei sensuri coincid cu

[1] David Crystal, *The Stories of English*, Penguin Books, 2005, p.304-305.
[2] Cele opt traduceri pentru lectură în limba română si sunt realizate de Ş.Băjescu, (1850), P.P.Carp(1864), C. Ştefănescu (1912), A.Stern (1922), M.Dragomirescu(1925), V.Demetrius (1927), I.Vinea(1957), D.A.Lăzărescu (2000).
[3] Sublinierea noastră.
[4] David Crystal, *op.cit*. p.305.

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

definiţiile 3, 4 şi respectiv 2 ale verbului *a destinde* din *Noul dicţionar universal al limbii române*: 1.(3 în NDULR) „a face să iasă sau a ieşi dintr-o stare de contracţie, dintr-o poziţie incomodă, etc. a (se) îndrepta"; 2.(4 în NDULR) „a înceta sau a face să înceteze o stare de încordare, de surescitare, de tensiune,a (se) calma, a (se) relaxa" 3. (2 în NDULR) „a slobozi ceva întins , cum ar fi un arc". Al patrulea sens oferit de dicţionarul *on line* este specializat, se foloseşte în domeniul nautic „a slăbi sau a dezlega o parâmă sau o frânghie" şi pare să fie cel mai aproape de sensul folosit de Shakespeare în drama Macbeth. În traducerea lui C. Ştefănescu se produce ceea ce Grigore Marcu numeşte „eroare de selectare şi echivalare a câmpurilor semantice"[5], traducătorul optând pentru primul sens al verbului: „Zău, nobile thane, *îţi destinzi* nobila bărbăţie judecând atât de nebuneşte despre lucruri"(CŞ,25). Eroarea de selectare poate surveni atunci când traducătorul nu este în posesia unui dicţionar monolingv suficient de detaliat şi nu este la curent cu evoluţia sensurilor cuvântului. Dintre cei opt traducători doar A. Stern foloseşte sensul „a slăbi" al verbului *unbend*:

„Ei, dragă Thane,/*Slăbeşti* puterea-ţi falnică gândind asemenea nebunii"(AS, 41).

Opţiunea traducătorilor pentru verbele „a seca" şi „a irosi" cu sensul de „a slăbi/ a folosi până la epuizare" poate fi justificată de încercarea de a traduce accentuarea pe care o produce folosirea auxiliarului "do" care însă este folosit cu precădere de Shakespeare pentru realizarea pentametrului iambic. „Mărite Thane,/*Îţi seci* puterea nobilă, gândind/închipuiri bolnave." (MD, 37), „De ce, than vrednic,/Puterea falnică *ţi-o iroseşti*/Gândind bolnăvicios asupra faptei?" (IV, 50).

Vasile Demetrius şi D.A. Lăzărescu optează pentru traducerea liberă, îndepărtându-se de original într-un mod care nu se justifică dacă analizăm puţin evoluţia personajului chiar în propriile traduceri. Lady Macbeth îi reproşează soţului ei pierderea autocontrolului după săvârşirea crimei, nu a demnităţii, cum sugerează cei doi traducători: „Zău, cinstite Thane, *îţi batjocoreşti* singura, nobila destoinicie, cu închipuiri de acestea nebune" (VD, 47). „Viteze thane/Cu gândurile acestea năzdrăvane,/*Îţi înjoseşti* trufaşa îndrăzneală/Şi dai la toţi prilej de bănuială." (DAL, 73). Spaima e cea care guvernează trăirile personajului şi nu umilinţa, aşa cum se vede atât la Demetrius: *„Mă înspăimânt când mă gândesc la ce-am făcut."*(p. 47) cât şi la Lăzărescu: *„Mă înspăimânt de fapta săvârşită"*(p.73).

Verbul *unfix* apare în piesă doar de două ori, în replicile personajului Macbeth în situaţii legate între ele, care însă se află la prea mare distanţă în text (actul I, scena 3 şi actul IV, scena 1) pentru ca cititorul obişnuit să sesizeze schema arhitecturală a lui Shakespeare. Gândul faptei are pentru Macbeth consecinţe în plan strict personal „zbârlindu-i părul", pe când săvârşirea omorului are un impact în plan exterior, pădurea smulgându-şi copacii din rădăcini. Expresia *unfix one's hair* din prima replică,

[5] Grigore Marcu, *Receptarea operei lui Novalis în România: limba traducerilor*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2000, p 63-64.

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

"If good? Why do I yield to that suggestion,/Whose horrid image doth *unfix my hair*"(I.3, 32), este redată de şase din cei opt traducători printr-o expresie echivalentă în limba română, „a zbârli părul": „De e inocentă, pentru ce dîndu-se tentaţiei oribila sa imagine face *a mi se zbârli părul în cap*…"(ŞB, I.6, 44), „De-i bun, de ce mă las târât de ispită,/Al cărei chip hâd *îmi sbârleşte părul*?" (AS, 23), „Dacă înştiinţarea nu e-nşelătoare, de ce mi se arată ca o ispită şi icoana ce mi se năzare spăimîntătoare face *să mi se sburlească părul*…"(VD, 22), „…Dacă-i bun, de ce /Mă-mbie-un gînd, de-al cărui crîncen chip/Mi se zbîrleşte părul."(IV, 21), „Dacă-i adevărul,/De ce atunci *mi se zbârleşte părul*?" (DAL, 37)

Varianta lui Dragomirescu, „Şi dacă-i bun, de ce-mi veni aşa,/De-odată-n gînd, imboldul unei fapte/Ce *perii mi-i sbîrlesc*…"(MD, 15), este probabil consecinţa deciziei de a păstra cu orice preţ metrica shakespeariană, în ciuda dezacordului şi a exprimării nefireşti prin folosirea pluralului. O altă explicaţie ar putea fi influenţa expresiei similare din limba franceză, *(fait que)mes cheveux se dressent*.[6] P. P. Carp alege să folosească un sinonim al expresiei „a zbârli părul" care nu este la fel de plastic dar descrie mai exact starea psihică a personajului şi se apropie cel mai mult de sensul verbului *unfix*: „De-i bun de ce nu pot întîmpina ispita/A cărui groaznic chip *îmi dă înfiorare*?" (PPC, 12)

Substantivul *înfiorare* este definit astfel în NDLR: „1.faptul de a (se) înfiora; fior de spaimă; tulburare, neliniște.2. (fig.) neliniște, tulburare, neastîmpăr". În dicţionarele Longman şi Macmillan nu există nicio definiţie pentru verbul *unfix*, în schimb, în dicţionarul on line *dictionary.com* cel de-al doilea sens al verbului este „to unsettle or disturb"[7](a tulbura; a dezorganiza, a destabiliza). În limba engleză verbul *unfix* intră în relaţie sintagmatică cu substantivul *hair* şi expresia păstrează sensul verbului. În cazul traducerii lui Ştefănescu verbul *a frământa,* folosit tranzitiv, sugerează o acţiune mecanică asupra unui obiect şi nu este o alegere tocmai fericită pentru subiectul *icoană* folosit cu sensul abstract de „imagine, închipuire" : „Dacă e bun de ce mă plec acestei ispite a cărei icoană îngrozitoare *îmi frământă părul*…"(CŞ, 11)

Verbele *unmake* and *unprovoke* reprezintă o situaţie specială căci apar însoţite de perechea lor antonimică *make*, respectiv *provoke*. *Unmake* apare în replica lui Lady Macbeth: „…Nor time, nor place/ did then adhere, and yet you *would make* both:/They *have made themselves*, and that their fitness now/Does *unmake* you…(I.7, 42), care este una dintre numeroasele aluzii la lipsa de bărbăţie a soţului ei. Unii dintre traducători au ales să facă mai explicită această aluzie, apelând la conversiune şi redându-l pe *unmake* prin adjective derivate cu prefixul negativ *ne-*: *netrebnic* (VD, 37) *nevolnic* (IV, 38) sau chiar printr-o parafrază explicativă a sensului metaforic al verbului: „şi nu mai eşti bărbat"(DAL, 54) În aceste cazuri s-a pierdut efectul creat de opoziţia *make-unmake*.

---

[6] W. Shakespeare, *Othello, Le roi Lear, Macbeth,*traduction de Francois-Victor Hugo, Paris, Garnier-Flammarion, 1964, p.253.

[7] Collins English Dictionary-Complete and Unabridged 10th edition HarperCollins Publishers. 22 Jul. 2011 [dictionary.com http://dictionary.reference.browse.unfix]).

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

Cum întreaga piesă e construită pe un întreg sistem de opoziţii: viaţă-moarte, întuneric-lumină, loialitate-trădare,etc., pe o perpetuă oscilare între două poluri care se exclud reciproc, sau se inversează atunci când te aştepţi mai puţin, (*fair is foul and foul is fair),* traducerea prin omisiune ar putea afecta înţelegerea globală a piesei. Ş. Băjescu şi C. Ştefănescu păstrează în traducere relaţia semantică din original:„Nici ocazia, nici locul nu te ajutau atunci, şi cu toate acestea voeai însu'ţi *a crea* şi pe una şi pe alta. Astăzi *ţi se înfăţişez de sine*; şi graţiosul sacrificiu al fortunei *te tulbură şi te nimiceşte.*"(ŞB, 32), „Nici vremea, nici locul nu erau cu priinţă; şi totuşi *voiai să le faci* pe amândouă; *ele s-au făcut de la sine* şi acum potrivirea aceasta te *sdrobeşte*."(CŞ, 19).

Deşi Băjescu a considerat problematică traducerea reflexivului *have made themselves,(ţi se înfăţişez de sine* nu este o exprimare firească în limba română) varianta franceză trebuie să-i fi oferit soluţia traducerii lui *make* prin *a crea*[8], care dobândeşte o mare forţă lexicală în proximitatea antonimului *a nimici*. Nu ştim dacă redarea lui *unmake* prin *te tulbură şi te nimiceşte* a fost opţiunea lui Băjescu sau a traducătorului francez, s-a simţit însă aici nevoia unei nuanţări, specificarea faptului că nu e vorba de nimicire fizică ci de decădere psihică şi morală. Traducătorul simte nevoia să reducă din ambiguitatea textului, conştient poate că cititorul nu are obişnuinţa lecturii pieselor lui Shakespeare.

Verbul *unprovoke* apare de asemenea alături de perechea sa antonimică în replica portarului din actul II, scena 3, unul dintre puţinele pasaje în proză din piesă:„Lechery, sir, it *provokes* and *unprovokes*: it *provokes* the desire, but it *takes away the performance.*"(II.3.50). Dicţionarele monolingve nu menţionează decât adjectivul *unprovoked*, atestat în 1585 ca derivat de la forma de participiu a lui *provoke*[9]."Un-„ funcţionează aici ca un prefix mai degrabă privativ decât negativ dacă luăm în considerare glosa prin care Shakespeare explică verbul *unprovoke* : *to take away the performance,* unde *performance* este folosit cu sensul de „potenţă, virilitate".[10] Eric Partridge consideră că, spre deosebire de alte opere dramatice (comedii, piese istorice), tragediile abundă în aluzii sexuale.[11] Cu toate acestea *Macbeth* face notă discordantă, scena portarului[12] fiind printre puţinele ilustrative, în acest sens, din piesă. Din această cauză, traducerea lui *unprovoke* poate pune probleme traducătorilor, unii alegând să nu îl traducă, „Iar desfrânarea, domnule, *o îmboldeşte* dar *îţi ia puterile*." (VD, 51), „Cât despre destrăbălare, vezi dumneata, de *aţâţat* desfrîul se pricepe, dar ca să-l duci la bun sfîrşit te cam *stînjeneşte*." (DAL, 77), în ciuda explicaţiei ulterioare din text şi a existenţei în limba română a verbului *a provoca* cu sensul „a aţâţa". M. Dragomirescu, C. Ştefănescu şi A. Stern respectă structura sursă. M. Dragomirescu şi C. Ștefănescu aleg să realizeze relaţia semantică prin folosirea verbului la negativ:„Desfrâul, Doamne, *îl pricinuieşte* şi *nu îl*

---

[8] Victor Francois Hugo foloseşte verbul *créer* în ambele situaţii iar antonimul îl traduce prin *anéantir* care înseamnă „a nimici". (*op. cit*., p. 261).
[9] Douglas Harper, *Online Etimology Dictionary*, http://dictionary.reference.com/browse/unprovoked 1aug. 2011.
[10] Eric Partridge, *Shakespeare's Bawdy,* London &New York,2005, p.205.
[11] "Tragedies, despite the comparative inocuousness of *Macbeth*, are, as a class, the most indelicate." *ibidem*, p 55.
[12] "*Macbeth* is the 'purest' of the Tragedies and, except for the Porter Scene, pure by any criterion." *ibidem*, p. 57.

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

pricinuieşte: *pricinuieşte pofta*, dar *ridică putinţa*." (CŞ,27), „Mai *stârneşte* şi crailâcul; şi-l *stinghereşte*. *Stârneşte pofta* dar *împiedică făptuirea*."(AS, 44), „Pofticiunea, domnule, *o pune* şi *n'o pune în lucrare*. *Pune'n lucrare pofta* dar *îi ia vlaga*." (MD, 41), „Desfrîul, domnule, îl şi *stîrneşte* dar îl şi *stinghereşte*. *Trezeşte pofta* dar *te-mpiedică la faptă*."(IV, 55).

Verbul *unspeak*[13] apare în dicţionar ca formă învechită a lui *unsay* („a retracta, a-şi retrage cuvintele"). Dacă prima atestare în scris a fost în piesa lui Shakespeare[14] publicul trebuie să fi avut nevoie de o explicaţie a cuvântului şi autorul îl reia mai departe în text prin *abjure* („ a retracta"), existent deja în limbă din secolul al XV-lea:[15] "Malcolm: I put myself in thy direction, and/*Unspeak* mine own detraction. Here *abjure*/The taints, and blames I laid upon myself."(IV.3, 88). Shakespeare recurge deseori la astfel de glose intratextuale şi aproape fiecare din verbele supuse analizei noastre este reluat în text printr-un sinonim mai uzual sau printr-o parafrază explicativă.

Cu excepţia alterării sensului la Bâgescu traducătorii reuşesc să găsească echivalent în limba română atât pentru *unspeak*, cât şi pentru *abjure*, tradus aproape unanim prin „mă lepăd de". Dorothea Tieck[16], în prima jumătate a secolului al XIX-lea traduce prin *widerrufen* („to unsay, to retract") şi *abschwören* („to abjure")[17], iar Francois Victor Hugo[18], în a doua jumătate a aceluiaşi secol prin *rétracter* şi *abjurer*: „Din momentul acesta voi urma consiliurilor tale: *nu voi mai fi gelos*;(*mă lepăd* de or-ce mustrare, de or-ce împutare cu care m-am fost însărcinat"(ŞB,106), „Căci, de acum înainte, mă pun sub povăţuirea ta şi *retrag clevetirile* pe care le-am rostit asupră-mi; *mă lepăd* aice de năravurile urîte şi scăderile de care m'am învinuit eu însumi"(CŞ, 61), „Pentrucă de-acum chiar mă pun sub cârma ta; *retrag defaima* /În contra mea, *mă lepăd* de orice pete şi patimi ce le-am pus pe mine"(AS, 96), „…căci, de-astăzi înainte, /Mă pun sub cîrmuirea ta'nţeleaptă!/ *Desmint ce-am spus* acum în contra mea/Şi, de-or'ce stricăciuni m'am acuzat,/*Mă lepăd* azi…"(MD, 96), „… căci de-acum înainte te iau de călăuză şi *retrag bîrfelile* ce mi-am aruncat singur; *mă lepăd* de urîciunile şi viciile cu care singur m-am ponosit."(VD, 125), „Te iau de călăuză-n clipa asta,/Şi tot ce-am spus de mine rău, *desmint*!/*Mă lepăd* ca străin de firea mea/De pata şi păcatu-mi luat asupră-mi."(IV, 132),

> „Să uiţi îndată toate câte-am spus./*M-am clevetit*!Cusururile grele/Sunt toate împotriva firii mele."(DAL, 163)

---

[13] Collins English Dictionary-Complete and Unabridged 10th edition HarperCollins Publishers, http://dictionary.reference.com/browse/unspeak 1 Aug. 2011.
[14] David Crystal, *The Stories of English*, Penguin Books, London, 2005, p 304-305.
[15] Douglas Harper, Online Etimology Dictionary, http://dictionary.reference.com/browse/abjure, 17 Aug. 2011.
[16] William Shakespeare, *Macbeth*, aus dem Englischen Übersetzung von Dorothea Tieck, Verlang Philipp Reclam, jun., Leipzig, 1971, p.66.
[17] *Dicţionar german-englez*, la http://www.ego4u.com/en/dictionary, 17 august 2011.
[18] William Shakespeare, *Othello, Le roi Lear, Macbeth,*traduction de Francois-Victor Hugo, Paris, Garnier-Flammarion, 1964, p.300.

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

Spre deosebire de traducerea franceză şi de cea germană menţionate mai sus, traducerile româneşti arată predilecţia pentru forme învechite(*defaimă*[19], *bârfeli* şi *a se lepăda* (def. 20 în NDLR)) şi termeni din limba populară(*clevetiri*), în ciuda modernităţii lui Shakespeare şi a traducerilor intermediare care au influenţat traducătorii români. Cuvinte ca *a se cleveti*, *a se ponosi*, *stricăciuni*, *scăderi, urîciuni* nu împiedică înţelegerea textului, însă o îngreunează şi nu sunt în concordanţă cu opţiunile diacronice ale lui Shakespeare care, spune Levițchi, „recurge la arhaisme rareori şi nu pierde prilejul de a le satiriza, punându-le în gura unor personaje ridicole."[20]

În dicţionarul englez-român, verbul *unsex* [replica lui Lady Macbeth: "…Come, you spirits/That tend on mortal thoughts, *unsex* me here,/And fill me from the crown to the toe, top-full,/Of direst cruelty…" (I.5, 37)] apare cu definiţia: „a lipsi de sex, a emascula, a castra, a defeminiza." Shakespeare intervine din nou cinci rânduri mai departe în text, explicând sensul lui *unsex* „privarea de atributele feminităţii": …*Come to my woman's breasts/And take my milk for gall*… (literal: „veniţi la sânii meu de femeie/şi schimbaţi-mi laptele în fiere") Caracterul privativ al prefixului *un-* este redat prin verbele *a seca*, *a stârpi* în parafrazele *secaţi-mi sânul* şi *stârpiţi femeia-n mine.* Acest caz demonstrează părerea lui Peter Newmark conform căreia „cu cât este mai literală traducerea, cu atât este mai scurtă unitatea de traducere, mai aproape de cuvânt şi în poezie, chiar de morfem."[21] Încercarea de a traduce literal sensul unitar al verbului duce la variante nefericite ca *ridicaţi-mi sexul* sau *luaţi-mi sexul* care, departe de a reda tensiunea dramatică a textului, dau întregii replici o latură comică. „Veniţi cu toate, spirite infernale, care inspiraţi cugetele omucide, veniţi, *ridicaţi-mi sexul* în acest moment." (ŞB, 26), „Veniţi, veniţi, duhuri care însoţiţi gândurile de omor; *luaţi-mi sexul* şi umpleţi-mă din creştet până-m tălpi cu cea mai nemiloasă cruzime." (VD, 31)

Cruzimea este percepută în text ca un atribut al masculinităţii (deşi în prima parte a piesei se face referire constantă la lipsa unei asemenea trăsături în caracterul personajului masculin) şi aceasta ar explica opţiunea lui Ştefănescu şi a lui Stern pentru varianta *schimbaţi-mi sexul*: „Veniţi, duhuri care însoţiţi gândurile de omor, *schimbaţi-mi aici sexul* şi umpleţi-mă din creştet până-n tălpi de cruzimea cea mai groaznică." (CŞ, 15-16) „Veniţi, de moarte ursitoare duhuri,/*Schimbaţi-mi sexul* şi umpleţi-mă/ Din cap la tălpi cu cea mai crâncenă cruzime." (AS, 27) O interpretare similară o dă acestei replici Haig Acterian în traducerea fragmentului din cartea sa, *Shakespeare*: „*îmbărbătaţi-mă pe loc*, şi mă umpleţi din creştet până în tălpi de prea plinul celei mai înfiorătoare cruzimi."[22] Aici verbul *a îmbărbăta* nu este folosit cu sensul actual din dicţionar: „a(-şi) face curaj, a (se) încuraja" ci chiar cu sensul propriu derivat din prefixul delocutiv *în-* „a face să se

[19] http://dexonline.ro/definitie/defaimă/paradigma, 17 august 2011.
[20] Leon Levițchi, *Studii shakespeariene*, Editura Dacia, Cluj Napoca,1976, p.28.
[21] Peter Newmark, *A Textbook of Translation*, Longman, 1988, p.65 (traducerea noastră).
[22] Haig Acterian, *Shakespeare*, Editura Ararat, 1995, p.205 (Cartea a apărut iniţial în 1938 în doar 30 de exemplare. Acterian nu traduce piesa ci doar câteva fragmente pe care le foloseşte ca exemple.).

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

transforme în bărbat"[23] Cu aceeaşi genială creativitate, P.P. Carp reuşeşte o remarcabilă adaptare culturală a sensului verbului, care nu conţine în sfera semantică nici o marcă a genului, folosind verbul **a desfemeea*. Traducătorul identifică o modalitate sintetică de a reda reversibilitatea acţiunii exprimate de verbul *unsex* şi în acelaşi timp recurge la inovaţie lingvistică şi respectă schema propusă de autorul textului sursă.

Ceilalţi traducători aleg să folosească parafraze care exploatează mai degrabă caracterul privativ al prefixului **un-**. Dacă *schimbaţi-mi sexul* sau cele două variante sintetice indică transformarea, prefacerea, metamorfoza, *secaţi-mi sînul* şi *stîrpiţi femeia-n mine* sugerează faptul că manifestarea cruzimii este posibilă doar prin înlăturarea atributelor feminităţii, care, deşi coabitează cu atributele masculinităţii, au preeminenţă asupra acestora. În ciuda faptului că nu este inovativă ca variantele Carp şi Acterian amintite mai sus, alegerea lui Dragomirescu, „Hai, spirite ce gîndul morţii-aprindeţi/*secaţi-mi sînul* şi umpleţi-mă/Din creştet pînă-n tălpi şi peste culme,/Cu cea dintre cruzimi mai crîncenă." (MD, 22) este convergentă cu teoriile critice contemporane care plasează ambiguitatea de gen şi confuzia de roluri la baza tulburărilor personajului Macbeth şi a conflictelor din piesă.[24] Secarea sânului pe care o imploră Lady Macbeth se compensează prin optimizarea performanţelor ei verbale şi a abilităţilor ei de persuadare. În acelaşi timp, prin contaminare, vor fi anihilate şi atributele feminităţii care guvernează personalitatea lui Macbeth, *the milk of human kindness* „laptele omeniei", care-l împiedică să-şi materializeze obiectivele.

Prin folosirea verbului „a stârpi": „Voi, duhuri ce daţi gînduri ucigaşe/Veniţi aici, *stîrpiţi femeia-n mine*/ Umpleţi-mă de crîncenă cruzime/ Din tălpi în creştet…" (IV, 30) textul lui Vinea păstrează ambiguitatea din original, datorită a cel puţin două sensuri posibile. Un sens învechit al verbului, care nu mai este astăzi folosit în această formulă transzitiv-factitivă, este redat de a doua definiţie din NDLR: „a face să devină sterp sau steril". În acest caz traducerea are acelaşi efect asupra decodării textului lui Shakespeare ca şi varianta lui Dragomirescu. Cel de-al doilea sens, „a face să dispară complet, a extermina, a masacra, a nimici"(definiţia a şaptea în NDLR) sugerează, de asemenea, coexistenţa a două tipuri de energii, inegale ca intensitate, însă, de data aceasta, anihilarea uneia este condiţia pentru ca cealaltă să preia controlul. Deşi Vinea nu respectă structura sursă, opţiunea lui lexicală îmbogăţeşte textul şi facilitează decodări inovative la nivelul exegezei shakespeariene. Datorită acestor valenţe polisemantice, verbul „a stârpi" anticipează sfârşitul lui Lady Macbeth într-un mod care nu poate fi evident în textul original, dat fiind sensul unilateral al lui *unsex*.

Cu un secol în urmă O. Jesperson[25] spunea că Shakespeare foloseşte foarte puţine cuvinte sau forme poetice şi că geniul său constă tocmai în faptul că ştie să

---

[23] Ion Coteanu, A. Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană*, vol. II, Vocabularul, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, p.194-196.

[24] Vezi Marjorie B. Garber, *Shakespeare's Ghost Writers. Literature as Uncanny Causality*, Methuen&Co. Ltd., London, 2004, p. 97.

[25] Otto Jesperson, *The Growth and Structure of the English Language*, printed by B.G. Teubner, Leipzig, 1905, p. 225.

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

obţină cel mai bun efect fără a ieşi din sfera vocabularului obişnuit.[26] Deşi unul dintre neajunsurile variantelor româneşti ar fi tocmai recurgerea la termeni prea familiari, care au ca efect trivializarea textului prin obţinerea unor efecte comice şi vulgarizante, traducătorii români reuşesc, pe alocuri, cu resursele limbii române, adesea condiţionate istoric, performanţe lingvistice comparabile cu cele ale dramaturgului englez. O astfel de analiză a acestor unităţi lexicale demonstrează opinia lui Peter Newmark conform căreia „în practică, traducerea este în mare parte realizată la nivelul unităţilor mai mici (cuvântul şi sintagma), lăsând unităţile mai mari să ‚funcţioneze' în mod automat, până la apariţia unei situaţii dificile şi până la începerea procesului de revizuire a traducerii.(…)Într-un text expresiv există o aplecare mai mare asupra cuvântului."[27]

BIBLIOGRAFIE

Acterian, Haig, *Shakespeare*, Bucureşti, Editura Ararat, 1995.

Anderman, G., Rogers, M. ed. *Words, Words, Words: the Translator and the Language Lerner,* , Clevedon, Multilingual Matters, Ltd. 1996.

Anderman, G., Rogers, M. ed., *Word, Text, Translation: liber amicorum for Peter Newmark* Clevedon, WBC Book manufacturers Ltd., 1999.

Bantaş, Andrei, *Dicţionar Englez-Român*, Bucureşti, Teora,1998

Brînzeu, Pia, *Recycling Old Texts: Petre P. Carp's Translation of* Macbeth *(1864)* , în *Shakespeare in Nineteenth-Century Romania*, Monica Matei Chesnoiu (ed.), Humanitas, Bucureşti, 2006, pp 28-49

Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 10th Edition. from Dictionary.com website: http://dictionary.reference.com/

Dicţionar englez-francez la http://www.cnrtl.fr/ vizitat la 10 iunie 2011.

Dicţionar explicativ al limbii române la http://dexonline.ro/ vizitat la 17 august 2011.

Dicţionar german-englez, la http://www.ego4u.com/en/dictionary vizitat la 17 august 2011.

Coteanu, Ion, Bidu- Vrănceanu,Angela, *Limba română contemporană, vol. II, Vocabularul*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 2007.

Crystal,David,*The Stories of English*, London, Penguin Books, 2005.

Crystal, David, *Think on my Words: Exploring Shakespeare's Language*, Cambridge University Press, 2008.

Garber, Marjorie B., *Shakespeare's Ghost Writers. Literature as Uncanny Causality*, Methuen&Co. Ltd., London, 2004

Grigorescu, Dan, *Shakespeare în cultura română modernă*, Editura Minerva, Bucureşti, 1971.

Jesperson, Otto,*The Growth and Structure of the English Language*, printed by B.G. Teubner, Leipzig, 1905.

[26]„He does not rely for his highest flights on the use of words and grammatical forms not used elsewhere, but knows how to achieve the finest effects of imagination without stepping outside his ordinary vocabulary and grammar." O. jesperson, op.cit. p.225

[27] Peter Newmark, *A Textbook of Translation,* Longman, 1988, p. 67 (traducerea noastră)

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)

Levițchi, Leon, *Manualul traducătorului de limba engleză*, Bucureşti, Teora, 1993.
Levițchi, Leon, *Studii shakespeariene*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976,
Marcu, Grigore, *Receptarea operei lui Novalis în România: limba traducerilor*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2000.
Matei Chesnoiu, Monica (ed.), *Shakespeare in Nineteenth-Century Romania*, Humanitas, Bucureşti, 2006.
Newmark, Peter, *Looking at English Words in Translation* în Gunila Anderman, Margaret Rogers, (eds.), *Words, Words, Words: the Translator and the Language Lerner*, 1996, pp.56-69.
Newmark, Peter, *A Textbook of Translation*, Longman, 1988.
Nida, Eugene, „The Role of context in translating" în Gunilla Anderman, Margaret Rogers, eds.*Word, Text, Translation: liber amicorum for Peter Newmark*, Clevedon, WBC Book manufacturers Ltd., 1999, pp.79-98.
Noul dicționar universal al limbii române, ediţia a treia/Ioan Oprea, Carmen Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu – Bucureşti-Chişinău: Litera Internațional, 2008
Partridge, Eric, *Shakespeare's Bawdy,* London &New York, 2005.
Shakespeare,William, *Macbeth: dramă in quinqui acte*, traducere de Ştefan Băjescu, Bucureşti, Tipografia de jos, Copainig, 1850.
Shakespeare,William, *Macbeth: tragedie în cinci acturi*, traducere de P.P. Carp, Iaşi, Imprimeria Adolf Bermann, 1864.
Shakespeare,William, *Macbeth: tragedie în cinci acte*, Bucureşti, Editura librăriei Socecu & Co, 1886.
Shakespeare,William*, Macbeth*: *tragedie în cinci acte*, Bucureşti, Tipografia Horia Carp & Marinescu, 1912.
Shakespeare,William, *Opere Alese*, traducere de Adolphe Stern, Bucureşti, CulturaNaţională, 1922.
Shakespeare,William, *Macbeth: tragedie în cinci acte*, Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor, 1925.
Shakespeare,William, *Macbeth: tragedie în cinci acte*, Bucureşti, Alcalay, 1936
Shakespeare,William, *Macbeth*, traducere de Mihail Dragomirescu, Ediţie bilingvă, Târgovişte, Pandora, 2000
Shakespeare,William, *Macbeth*, traducere din limba engleză, introducere şi note de Dan Amedeu Lăzărescu, ediţia a II-a, bilingvă, Târgovişte, Pandora-M, 2006
Shakespeare, William, *Macbeth*, aus dem Englischen Übersetzung von Dorothea Tieck, Verlang Philipp Reclam, jun., Leipzig, 1971
Shakespeare,William, *Othello, Le roi Lear, Macbeth,*traduction de Francois-Victor Hugo, Paris, Garnier-Flammarion, 1964
Shakespeare, William, Antologie bilingvă, volum alcătuit de Dan Duțescu şi Leon Levițchi, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1964

BDD-A8410 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:40 UTC)